

ВІДГУК

офіційного опонента Авшенюк Наталії Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України про дисертацію Сиви Майї Володимирівни «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження. Упродовж першої чверті XXI століття Китайська Народна Республіка перебуває на етапі стрімкого економічного зростання та інтеграції у світову систему соціальних комунікацій, що актуалізує необхідність адаптування університетських освітніх програм лінгвістичного спрямування для підвищення конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці. Водночас, політичні й культурні внутрішньодержавні зрушення трансформують пріоритети освітньої політики в напрямку підтримки двомовної / багатомовної освіти як інструменту піднесення національної ідентичності в контексті відкритості до світу та просування китайської культури на глобальній арені. Осмислення тенденцій розвитку мовної освіти наприкінці XX – початку XXI століття в Китаї сприятиме ідентифікації й розумінню викликів, спричинених поєднанням традиційної культурної спадщини та сучасних освітніх вимог, а також напрацюванню ефективних шляхів їх подолання у системі вищої освіти в умовах інтернаціоналізації.

Зауважимо, що попри висвітлення у вітчизняному науковому дискурсі окремих аспектів розвитку вищої освіти у Китаї, комплексних порівняльних досліджень ключових напрямів поступу університетської мовної освіти в історичній ретроспективі не здійснювалося. Проте, динамічні зміни сьогодення формують нові соціальні зрушення, на які має реагувати освітня система, що й визначає своєчасність і затребуваність окресленої авторкою дослідження проблематики трансформації мультикультурної й іншомовної освіти в умовах глобального інтегрування. А відтак, об'єктивна потреба обґрунтування прогресивних напрямів розвитку мовної освіти в українських закладах вищої освіти та механізмів її реалізації з огляду на вимоги вітчизняного й світового ринку освітніх послуг актуалізує увагу до дослідження відповідного зарубіжного досвіду, узагальнення його конструктивних ідей та окреслення оптимальних шляхів імплементації в нашій країні. У контексті наведених вище міркувань вважаємо дослідження Сиви Майї Володимирівни «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» своєчасним, що цілком відповідає викликам і запитам українського суспільства.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). Авторкою вперше здійснено педагогічний аналіз розвитку мовної освіти у вищій школі Китаю на засадах методології порівняльного дослідження; виявлено й охарактеризовано сучасні тенденції розвитку мовної освіти в китайських університетах наприкінці ХХ – початку ХХІ століття (інтеграція в міжнародну культурно-освітню спільноту; розвиток білінгвізму й мультилінгвізму; екологізація мовної освіти; збалансована мовна політика у забезпеченні глобальної комунікації; формування лінгвального ландшафту на засадах тримовності й двописемності; поєднання класичних гуманітарних традицій із сучасними світовими освітніми тенденціями; інтернаціоналізація мовної освіти на інституційному рівні; популяризація китайської мови за межами країни через діяльність Інститутів Конфуція; використання інноваційних методів і технологій навчання іноземної мови; організація навчання за програмами мовної освіти з різними моделями освітньої траєкторії; цифровізація мовної освіти в університетах); обґрунтовано рекомендації щодо можливого використання конструктивних ідей китайського досвіду для покращення підходів до оновлення й осучаснення мовної освіти у закладах вищої освіти України.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Теоретичне значення результатів дисертації полягає у виявленні й обґрунтуванні тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю на сучасному етапі еволюції системи вищої лінгвістичної освіти в умовах інтернаціоналізації та глобальної конкуренції. Дисертанткою ідентифіковано та охарактеризовано актуальні тенденції трансформації китайської багатомовної освіти упродовж кінця ХХ – початку ХХІ століть у контексті увідповіднення внутрішньодержавним освітнім потребам збереження національної спадщини й налагодження соціальної взаємодії та глобальним інтеграційним процесам.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що М. В. Совою у підрозділі 3.3. дисертації сформульовані рекомендації про врахування у вітчизняній вищій освіті на загальнодержавному й інституційному рівнях прогресивних ідей з досвіду Китайської Народної Республіки в умовах динамічного й масштабного поступу до глобального освітнього простору й орієнтації на кращі зразки міжнародних практик освітньої політики. Насамперед, структуровані результати дослідження слугують корисним джерелом для вдосконалення професійної компетентності та професійного розвитку фахівців з розроблення освітньої мовної політики та освітнього законодавства з мультилінгвізму й кроскультурної комунікації. Водночас, матеріали дисертації можуть бути використані українськими науковцями в порівняльно-педагогічних студіях; отримані результати є цінним додатком до академічного арсеналу і

можуть бути застосовані науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти для розширення та вдосконалення змісту навчальних дисциплін, як освітніх компонентів програм підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії в галузі освіти, що уможливить здобувачам вищої освіти та науково-педагогічним працівникам глибше зрозуміти системотворчі аспекти розвитку мовної освіти, враховуючи підходи та досвід Китаю.

З огляду на теоретичні і практичні здобутки, висновки та результати, висвітлені у тексті дисертації, створюють фундамент для подальшого вдосконалення вітчизняної системи вищої мовної освіти на шляху її систематичного оновлення й осучаснення в епоху соціально-економічних криз і викликів.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Аналіз змісту дисертації й публікацій М. В. Сиви є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність представлених автором результатів дослідження. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується адекватно використаними методами дослідження, логікою викладу змісту роботи, значною інформаційною насиченістю дисертації. Виконана робота переконує щодо вміння дослідниці систематизувати і узагальнювати наукові й практичні напрацювання в контекстних і нормативних аспектах досліджуваного явища в історичній ретроспективі, робити порівняльно-педагогічний аналіз, виокремлювати головне для опису тенденцій, пропонувати рішення та бачити перспективи розвитку обраної проблеми дослідження. Це свідчить про те, що Сива Майя Володимирівна успішно оволоділа основними дослідницькими компетентностями, які є необхідними для отримання ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, а її наукова робота є певним внеском у розширення наукової проблематики з реформування вищої мовної освіти у міжнародному вимірі.

Викладений у вступі науковий апарат дисертації уможливив формування цілісного алгоритму розв’язання досліджуваної проблеми, що базується на інтеграції філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового та технологічного рівнів методології. Відповідно до теми дисертації М. В. Сива чітко визначила адекватні завданням методи наукового пошуку (систематизація, класифікація, узагальнення, аналіз, порівняння) та методи екстраполяції і прогностики, що забезпечили кваліфіковану роботу з науковою літературою, нормативно-правовими й методичними документами, фактами і даними задля аналізу поняттєво-термінологічного апарату роботи, який уможливив виокремлення та характеристику базових понять дослідження в українському й

зарубіжному дослідницькому просторі («білінгвізм», «транслінгвізм», «трилінгвізм», «мультилінгвізм», «білінгвальне навчання», «тримовна освіта»); вивчення філософського підґрунтя еволюції мовної освіти у Китайській Народній Республіці та аналіз сучасних стратегічних векторів державної мовної політики країни; прогностичного обґрунтування розвитку вітчизняної мовної освіти з урахуванням прогресивних ідей китайського досвіду і національних соціально-культурних й історичних детермінантів; формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного у наукових працях із порівняльної педагогіки. Обрані методи дослідження відповідають специфіці компаративного дослідження і забезпечують валідність одержаних результатів.

5. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю здобувачки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних масових заходах різного рівня. На особливу увагу заслуговує реалізація дисертанткою можливостей презентувати й апробувати результати дослідження під час навчальних і стажувальних сесій в університетах Китайської Народної Республіки, особно Тяньцзіньському муніципальному державному університеті іноземних мов та Шанхайському університеті фінансової справи й економіки.

Основні положення та результати наукового дослідження відображено в 12 наукових працях, з яких 6 наукових статей (2 в співавторстві) у фахових виданнях України; 6 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів наукових конференцій, в яких додатково висвітлено результати дисертації.

6. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дисертація має чітку структуру: анотації (українською й англійською мовами), вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел. Зміст виразно відображає тематику дослідження, обґрунтування сформульованих положень з орієнтацією на науково-теоретичні засади педагогічної компаративістики, сучасні тенденції розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої мовної освіти, а також потенціал в контексті глобалізаційних змін і вирізняється обґрунтованістю та системністю підходу до дослідження трансформаційних процесів, характерних для вищої освіти Китаю наприкінці XX – початку XXI століття.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади розвитку мовної освіти в Китаї» визначено стан розробленості наукової проблеми й окреслено її термінологічне поле, враховуючи пріоритетні напрями досліджень як українських, так і зарубіжних учених. Важливим науковим здобутком дисертантки вважаємо конкретизацію впливу філософських ідей і

глобалізаційних процесів на розвиток мовної освіти та трансформацію стратегій державної мовної політики в Китаї; що увиразнюють національні властивості досліджуваних феноменів у встановлений історичний час та середовищі. Особливу увагу приділено аналізу еволюції мультилінгвізму у китайському культурно-лінгвальному дискурсі та доведено її зумовленість особливостями економічного, історичного й політичного розвитку країни. Виявлено й охарактеризовано чотири основні взаємопов'язані моделі багатомовної освіти (аккумулятивна, збалансована, перехідна, знецінена), які притаманні різним регіонам Китаю, що є важливим елементом для розуміння об'єднавчої цілеспрямованості мовної освітньої політики країни з урахуванням соціального контексту, доступу до мовних ресурсів, потреб мультикультурних студентів у XXI столітті.

У межах другого розділу дисертації «Організаційно-методичні засади мовної освіти в університетах Китаю» розкрито управлінсько-правові, структурно-організаційні та методичні засади реалізації мовної освіти у Китаї в контексті її багаторічного реформування та інноваційної й інтернаціоналізаційної спрямованості. На підставі аналізу законодавчої бази та стратегічних документів що регламентують діяльність сучасних університетів, авторка наводить переконливі докази на користь позитивної динаміки змін державної мовної політики, що характеризується стандартизацією й уніфікацією викладання мов і відповідає запитам держави в умовах ціннісних трансформацій на національному й інституційному рівнях. Важливим, на нашу думку також є висновок про поєднання принципів диверсифікації, апроксимації, проблемності, наступності, доступності, інтерактивності, гейміфікації та широкої цифровізації в розвитку методики викладання філологічних дисциплін й мовної освіти в цілому в китайських університетах.

У третьому розділі дисертації «Перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні на інституційному рівні в умовах освітнього партнерства» увагу акцентовано на докладній характеристиці реалізації «м'якої сили» впливу освітньої політики Китаю в Україні шляхом налагодження міжнародної культурно-освітньої співпраці, міжкультурного діалогу, інтеграції мовної освіти та академічних обмінів на загальнодержавному та інституційному рівнях. Беззаперечною цінністю рецензованого дослідження є обґрунтування рекомендацій щодо можливого запровадження кращих ідей китайського досвіду реалізації мовної освіти в університети України на підставі результатів авторського дослідження та виокремлення особливостей іншомовної підготовки здобувачів Хмельницького національного університету, які вивчають китайську мову. Виокремлення й характеристика перспективних напрямів розвитку мовної освіти в Україні уособлює стратегічне бачення покращення стану її оновлення з

опертям на контекстні середовищні реалії цієї галузі освіти в нашій країні та позитивний китайський досвід загальнонаціонального цілепокладання, управлінської сталості й інституційної підтримки. Важливим є те, що М. В. Сова окреслює перспективи використання інноваційних китайських практик в українській системі вищої освіти, які мають практичний потенціал реалізації у процесі реформування освітньо-мовної галузі в Україні та розширення наукового розуміння розвитку мовної освіти в глобальному лінгво-культурному контексті. В умовах інтенсивного реформування вітчизняної освіти, маємо позитивно відмітити зазначені наукові здобутки дисертантки, осмислення яких у подальшому, сприятиме, на нашу думку, оновленню нормативного й методичного інструментарію розвитку мовної освіти в університетах України, а також приведення до міжнародних стандартів процедур оцінювання якості відповідних освітніх програм.

Загальні висновки логічно поєднанні зі змістом дисертації і відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. Результати порівняльно-педагогічного дослідження М. В. Соби супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді 10 таблиць та 11 рисунків, які суттєво розширюють і поглиблюють змістове поле дисертаційного дослідження.

Дисертація Соби Майї Володимирівни на тему «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» є повністю самостійним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати та положення, має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок автора в педагогічну науку.

7. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Представлені в дисертації положення та ідеї є виваженими, оригінальними й обміркованими автором дисертації. Цілісний аналіз тексту дисертації Соби Майї Володимирівни дає підстави стверджувати, що авторка у повному обсязі дотримувалася вимог академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи новизну, теоретичне і практичне значення рецензованого дослідження М. В. Соби, обґрунтованість отриманих результатів, вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання щодо його можливого удосконалення у контексті наукової дискусії.

1. У підрозділі 1.1. дисертації авторкою представлено вагомий напрацювання щодо концептуальних і методологічних засад дослідження проблеми розвитку мовної освіти в університетах Китаю. Вважаємо за доцільне виокремлення цієї інформації у самостійний підпункт у структурі дисертації.

2. У першому розділі дисертації, зокрема у підрозділі 1.2. дослідниця детально й поглиблено описує вплив філософських учень на розвиток мовної освіти в Китаї. На нашу думку, окремі нариси безперечно цікавих історичних фактів і подій, мовознавчих аспектів лише опосередковано дотичні до проблеми дослідження.

3. Переконані, що дисертація набула би більшої цінності за умови розкриття професійних вимог до кваліфікації викладачів китайської мови в Китаї, а також окреслення особливостей їхньої підготовки в університетах цієї країни.

4. На наше переконання, у третьому розділі дисертації доцільно було б порівняти освітні програми із мовної підготовки, що реалізуються в університетах Китаю й України, виявити подібні й відмінні підходи в їх розробленні й імплементації.

5. Практичне значення дисертації значно посилилось би за умови підготовки навчально-методичного посібника та/або термінологічного словника за результатами дослідження з огляду на високу актуальність дослідження та суттєвий інформаційно-аналітичний доробок дисертантки.

9. Загальний висновок про рівень набуття здобувачкою теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Вважаємо, що викладеним текстом дисертації Сова Майя Володимирівна переконала у здатності ґрунтовно вивчати досліджувану проблему, екстраполювати положення зарубіжних авторів, а також власні висновки та авторські узагальнення у контекст сучасної української компаративістики, виявляти й обґрунтовувати пріоритетні тенденції розвитку мовної освіти Китаю та України, що об'єктивно підтверджує її наукову ерудицію, високий рівень теоретичних знань та акумульований науково-педагогічний досвід. Відзначимо, що авторку вирізняє вміння фахово визначати та розв'язувати поставлені завдання, а також прогнозувати перспективні напрями дослідження. Висловлені нами зауваження мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну й практичну значущість дисертації, та зосереджують увагу на більш докладному вивченні окремих проблем вищої мовної освіти і педагогічної науки загалом.

10. Загальна оцінка дисертації та наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня та з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Согою Майєю Володимирівною, отримано нові науково обґрунтовані результати в галузі вищої освіти та порівняльної педагогіки, що уможливило

вирішення важливої проблеми щодо обґрунтування теоретичних, нормативних, історико-педагогічних засад розвитку й систематичного оновлення мовної освіти в університетах Китаю.

Дисертація Сиви Майї Володимирівни на тему «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» повною мірою відповідає чинним вимогам, які висуваються до кваліфікаційних робіт зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, вимогам до оформлення дисертаційних досліджень, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи зазначене, Сива Майя Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач відділу
зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти
дорослих Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

Наталія АВШЕНЮК

